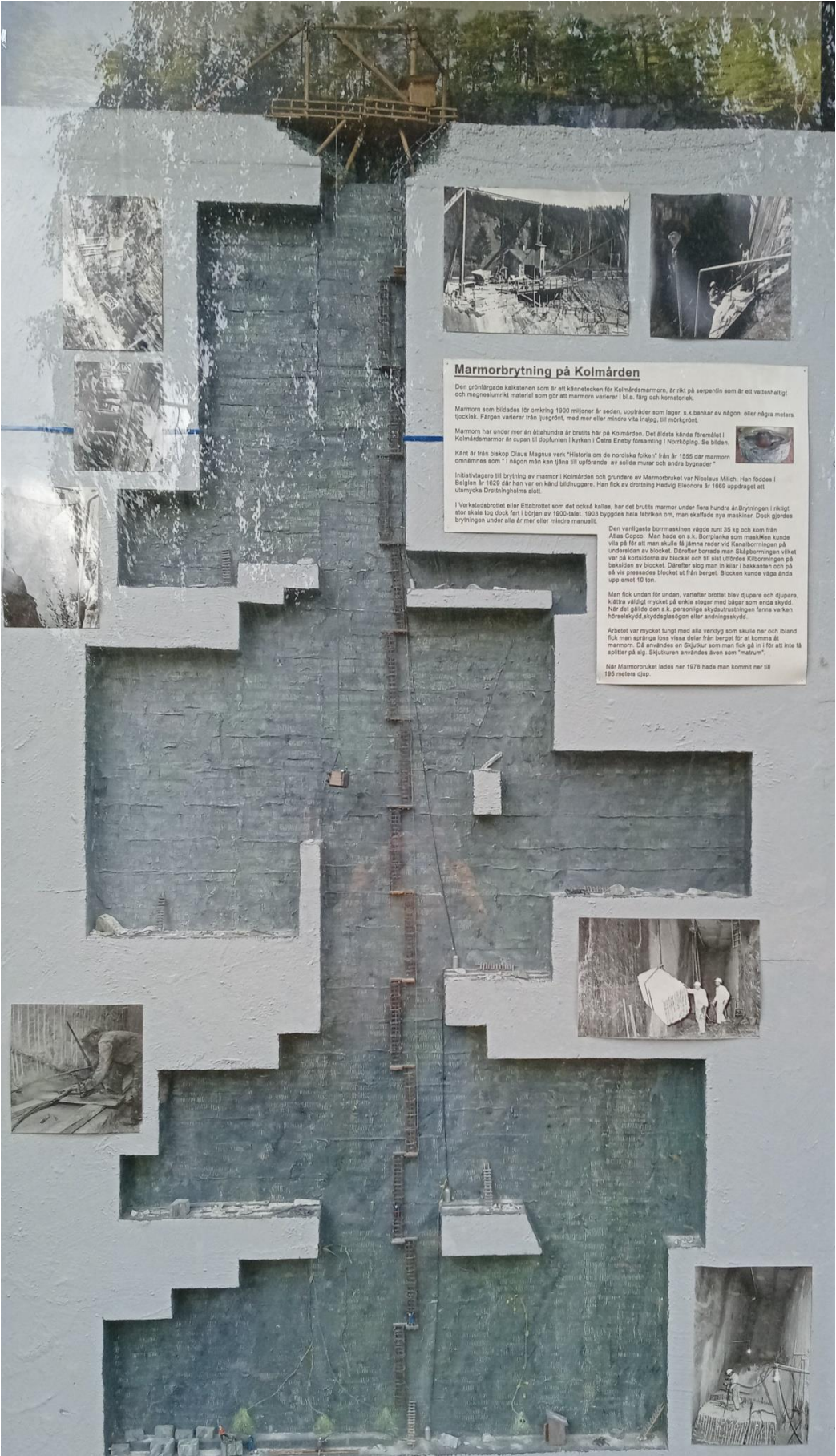

Utflykt till Marmorbruksmuseet i Krokek 2022-09-16

Vi välkomnades av Stig som visade runt och berättade. Första brytningen av marmor började under senare hälften av 1600-talet. Men från 1720-talet blev verksamheten mer kontinuerlig. Återuppbyggnaden av Stockholms slott efter branden skapade efterfrågan. Flera av byggnader är kvar från 1800-talet och innehåller olika verksamheter. I museet finns en uppsättning maskiner bl a svarvar och slipmaskiner med olika tillbehör. Vissa dagar är verksamhet igång och man tillverkar olika föremål i marmor som finns till försäljning. På vinden finns små bås, som tidigare var bruksarbetar-familjernas förråd, i vilka olika interiörer illustrerar livet för familjerna under tidigt 1900-tal. Bl a finns del av en skolsal, bruksfamiljernas barn på sommarfest, ett kök med diskbänk i marmor och symaskin. Stig berättade att många bruksarbetarhustrur bidrog till familjeförsörjningen genom att laga tyger åt textilindustrierna i Norrköping. En smedja där brukets borrh och andra verktyg vässades heltidssysselsatte minst en smed, men används nu till kursverksamhet för utbildning i smide. En modell av hela marmorbruket imponerade med alla detaljer i miniformat. Kolmårdsmarmor efterfrågades till monumentalbyggnader under 1800-talet såsom Rosendals slott, Nationalmuseet och Nordiska Museet. Exporten började redan då till exempelvis Parisoperan men tog fart framför allt till USA under 1900-talet där kolmårdsmarmor återfinns i byggnader som Rockefeller Center och FN-skrapan i New York. Driften tog slut i början av 1970-talet för att återuppstå i annan form under 2000-talet

Marmorbrytning på Kolmården

Den grönfärgade kalkstenen som är ett kännetecken för Kolmårdensmarmor, är rik på serperit som är ett väsenhaltigt och magnetiskt material som gör att marmor varierar i bl.a. färg och konstoriök.

Marmor som bildades för omkring 1900 miljoner år sedan, uppträder som lager, s.k. banker av någon eller några meters tjocklek. Färgen varierar från ljusgrönt, med mer eller mindre vita inslag, till mörkgrönt.

Marmor har under mer än åttahundra år brutits här på Kolmården. Det äldsta kända föremålet i Kolmårdensmarmor är cupen till dopfunten i kyrkan i Östra Enby församling i Norrköping. Se bilden.

Känt är från boken Claus Magnus verk "Historia om de nordiska folken" från år 1550 där marmor omnämns som "i någon mån kan tjäna till uppförande av solida murar och andra byggnader".

Initiativtagare till brytning av marmor i Kolmården och grundare av Marmorbruket var Nicolaus Milich. Han föddes i Belgien år 1629 där han var en känd bildhuggare. Han fick av drottning Hedvig Eleonora år 1669 uppdraget att utvärdera Drottningholms slot.

I Verketabellet eller Eltabelle som det också kallats, har det brutits marmor under flera hundra år. Brytningen i rikligt stor skala tog dock fart i början av 1900-talet. 1903 byggdes hela fabriken om, man skaffade nya maskiner. Dock gjordes brytningen under alla år mer eller mindre manuellt.

Den vanligaste bormaskinen vägde runt 35 kg och kom från Alass Copco. Man hade en s.k. Borpianka som maskinens kunde vika på för att man skulle få jämnare rader vid förelagsbrytningen på underreiden av blocket. Därefter borrade man Skåpbormingen vilket var på korradorna av blocket och till sist utfördes Klubbormingen på baksidan av blocket. Därefter såg man in källan i bakskansen och på så vis pressades blocket ut från berget. Blocken kunde väga ända upp emot 10 ton.

Man fick undan för undan, varfeller brottat blev djupare och djupare klättra väldigt mycket på enkla stegar med bäger som enda skydd. När det gällde den s.k. personliga skyddsutrustningen fanns varken hörselskydd, skyddsglasögon eller andningskydd.

Arbetet var mycket tungt med alla verktyg som skulle ner och bland fick man spränga loss vissa delar från berget för att komma åt marmorn. Då användes en skjutsur som man fick gå in i för att inte bli splittrad på sig. Skjuturen användes även som "matrum".

När Marmorbruket lades ner 1978 hade man kommit ner till 195 meters djup.

